

פרשת מסעי ה'תשפ"ב
גיליון קכב'

בִּירְרֵי תוֹרָה

מאוצרותיו של הגאון רבי ישעיהו פלדמן שליט"א

בדיקה וחקירה בעדות (ב)

צריך גם כן לבדוק ולחקור את העדים, או שלגבי עדות זו בית דין לא מחוייב לבדוק ולחקור את העדים, ונרד לשורש העדים לשורש עדות זו וצדדי הספק מפני מה שבית דין יהיה מחוייב לעשות בדיקות וחקירות ומה הצד שבית דין לא יהיה מחוייב לעשות בדיקות וחקירות, והיאך בכלל מוגדרת עדות זו כעדות ממון או עדות נפשות ואולי בכלל כהגדרה שלישית, ומפני מה שתיקרא עדות זו כעדות הנוגעת לענייני ממון, ומפני מה שתיקרא עדות זו כעדות הנוגעת לענייני נפשות, ועוד כמה עניינים ופרטי דינים וסברות הנוגעות לגבי עדות אישה יבוארו בהרחבה במאמר.

מקור הגמ' לגבי עדות להתיר אישה

והנה בתחילה נביא את הגמ' הדנה האם בית דין צריך ומחוייב לעשות בדיקה וחקירה בעדות שמגיעים שני עדים להתיר אישה, כגון שני אנשים המגיעים לפני בית דין ומעידים שראו את פלוני מת, ומשמעות הדברים משמעות העדות הינה שאשתו של אותו פלוני יכולה להינשא עם כל אדם אחר, יוצא ששני העדים הללו בעדותם שאותו פלוני מת מתירים את האישה מבעלה, ומעדות זו ואילך יכולה להינשא לכל העולם, האם אחרי שבית דין שומעים את העדות הברורה של העדים שראו את אותו

לאחר שבמאמר הקודם ביארנו ובררנו בסייעתא דשמיא בבהירות את שיטות הראשונים והאחרונים מאורי התלמוד, ואת דברי הפוסקים המאירים את דרך ה', לגבי הדין הידוע בהלכות עדות ששני עדים המגיעים להעיד לפני בית דין בעצם עדותם בעצם סיפורם שמספרים לבית דין אר ראו עיניה אינם מסיימים את מעשה עדותם, אלא על בית דין לבדוק ולחקור היטיב את הדין, ובמאמר הקודם אף ביארנו אלו הן שבעת החקירות שבעת השאלות הנקראות חקירות שעליהם בית דין לא יכולים לפסוח וכמובן שהעדים מחוייבים לענות נכון, ואלו שאלות הן בגדר בדיקות שהעדים אמנם מחוייבים לענות עליהם, אך אין חובה על הבית דין לשאול את אותם שאלות, ובררנו באיזו עדות נאמרה הלכה זו שבית דין צריכים ומחוייבים לבדוק את העדים, האם רק בעדות בדיני נפשות או אפ' על עדות בדיני ממון, ויעיין הקורה במאמר הנ"ל ויימצא דברים מחוורים בסיוע ממרום.

ובמאמר זה נברר ונלבן בסייעתא דשמיא גם כן בעניין הלכה זו, בבדיקות וחקירות שבית דין מחוייבים לשאול את העדים, ונמשיך לבבר עדיין באלו עדויות יש חיוב על הבית דין לבדוק ולחקור את העדים, אחרי שראינו שיש נידון בעדויות הנוגעות לענייני ממון האם בית דין מחוייב לבדוק ולחקור, במאמר זה נברר באם בעדות לגבי אישה, להתיר אישה לבעלה בית דין

פלוני מת יכולים להתיר את האישה שתינשא עם כל אי מי, או שמא מוטלת על הבית דין החוב לבדוק ולחקור את העדים, כמו עדויות אחרות המגיעות בפני בית דין.

והנה מקור גמ' זו הוי במסכת יבמות (דף קכב' ע"א), וזהו תוכן דברי הגמ', תניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, דברי רבי עקיבא רבי טרפון אומר בודקין, הגמ' מביאה ברייתא שבה חלקו רבי עקיבא ורבי טרפון האם העדים הללו המעידים שפלוני מת, ועל ידי שבית דין יודע שפלוני מת הוא מתיר את אשתו, בשביל שבית דין יגיעו לתכלית הידיעה שבאמת פלוני מת די בעדות העדים בלבד או שמא העדים צריכים לעבור דרישה וחקירה, רבי עקיבא סבר שדי בעדות העדים די בסיפור ראייתם שראו את פלוני מת, אך רבי טרפון סובר שלא די בעצם עדות העדים שראו שפלוני מת אלא מוטל חוב על בית דין לבדוק ולחקור את העדים, ומביאה הגמ' ראה וסעד לשיטת רבי טרפון, מדברי רבי חנינה שהרי יש אימרה ידועה בשם רבי חנינה וזהו תוכנה "דבר תורה אחד דיני ממון ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם", כלומר שכל עדות המגיעה לבית דין ואין זה משנה תוכנה, האם היא נוגעת לענייני ממון או האם היא נוגעת לענייני נפשות, כל עדות באשר היא מוטל חוב על בית דין לבצע דרישה וחקירה, ועל כן גם העדות הזאת ששני אנשים מגיעים לפני בית דין ומעידים שראו את פלוני מת, בית דין יכול לקבל עדות זו רק לאחר דרישה וחקירה ככל עדות.

אך מבררת הגמ' מה הטעם שבפועל ששני עדים המגיעים להעיד בדיני ממון בית דין לא עושה בדיקות וחקירות, שהרי אם נכונים דברי רבי חנינה שכל עדות מקבלת חותם של עדות רק לאחר שבית דין מבצעים דרישה וחקירה, מפני מה בעדות הנוגעת לענייני ממון בית דין מקבל עדויות ופוסק את פסק דינו על פי העדויות הללו ללא שמבצע בהם בדיקה וחקירה והרי כל עוד שלא בוצעו בעדויות הללו בדיקה וחקירה העדויות הללו אינם בגדר עדות והיאך בית דין מקבלם, מתרצת הגמ' שרבנן פתחו היתר מיוחד והקלו בעדות ממון שבית דין לא יבצעו בדיקות וחקירות, שאם בית דין יבצע על כל עד המגיע להעיד בדיני ממון בדיקה וחקירה שאדם ירצה ללוות מחברו הרי חברו לא ילווה לו ללא עדים, וכשיבואו לחפש עדים לא ימצאו אנשים המעוניינים להיות להעיד על מעשה הלוואה זו, שלא יהיה להם כוח להתעסק עם כל הבדיקות והחקירות של בית דין, ובכך תינעל דלת בפני לוויין, שהרי אם לא יהיה עדים לא יהיו מלווים, ולא יהיה לאנשים הזקוקים להלוואה מניין ללוות, ולכך הקלו חז"ל וקבעו שבעדות הנוגעת לממון בית דין לא יטריחו את העדים בבדיקות וחקירות, מהטעם שלא תינעל דלת בפני לוויין, יוצא מדברי הגמ' עד כאן שבעדות הנוגעת לענייני ממון הקלו רבנן שלא ייצטרכו העדים לעבור בדיקה וחקירה עד שיקבלו את התואר עדים, אלא ייקראו עדים ללא בדיקה וחקירה, אך בעדות הנוגעת לענייני נפשות לא יקבלו העדות את התואר עדים עד שיעברו בדיקה וחקירה.

וממשיכה הגמ' לבאר בבהירות במאי קמיפלגי, מה יסוד המחלקות בין רבי עקיבא לרבי טרפון, שלרבי עקיבא שניים המעידים שפלוני מת ועל ידי כך אשתו מותרת אינם צריכים דרישה וחקירה, ורבי טרפון סובר שצריכים העדים לעבוד בדיקה וחקירה כדי לקבל את התואר עדים, שבכל היפרדות אישה מבעלה יש שני אלמנטים, אפשר להסתכל על עובדה זו משני זוויות מזווית הממון ומזווית הנפשות, שהרי כשאישה עוזבת את בעלה היא אמורה לקבל כתובה שזה צד ממוני, ומצד שני אם היא נישאת עם אדם אחר ואחר כך נתברר שבעלה חי יוצא שהיא בנישואיה עם אדם אחר היא בעצם נישאה כאשת איש ואותו אדם התחתן עם אשת איש, ועל כן הוא חייב מיתה, ומאיזו זווית להסתכל על עובדה זו נחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון, רבי עקיבא סובר שלא צריך בדיקה וחקירה סבר שמסתכלים מהצד הממוני, ועל כן כמו שבכל עדות ממון אין בדיקה וחקירה כך גם העדות זו אין בדיקה וחקירה, ורבי טרפון סבר שמסתכלים מהזווית של הנפשות וכמו שבכל דיני נפשות אין העדים עדים עד שיעברו בדיקה וחקירה כך גם בדין בעדות על אישה זו אין העדים עדים עד שיעברו בדיקה וחקירה.

ביאורי הרמב"ן הרמב"ם והריטב"א בשיטת רבי עקיבא

הרמב"ן (שם) מבהיר בשיטת רבי עקיבא מפני מה נקט והעמיד בעובדה זו ששני עדים מעידים על מיתת אדם והפועל יוצא מעדות זו שאשתו מותרת להינשא וגובה ממנו כתובה, שזה עיקר הפועל יוצא מעדות זו עד כדי שעדות זו תהיה מוגדרת כעדות ממון, הרי כצד הממון יש כאן גם צד נפשות ומפני מה ראה רבי עקיבא להאדיר את הצד הממוני שבעובדה זו ועל ידי זה לגרום לקולא שלא יצטרכו העדים לעבור בדיקה וחקירה כדי להקראות עדים, וקושיה ו מתחדדת ביותר אחרי שאנו מעיינים בדברי התוס' (שם, בד"ה אין בודקים) שכותב שכן הפסק דין שאין בית דין עושה בדיקות וחקירות בעדים המעידים לגבי אדם מסויים שמת, שהיות ויש כאן צד ממון מקילים ולא צריכים לעבור בדיקה וחקירה כמו כל עדות ממון, מפני מההאדירו את החלק הממון ולקולא כשיש גם צד נפשות.

אלא מבאר הרמב"ן שאמת הדבר שמגיעים שני עדים לפני בית דין ומעידים שפלוני מת יש שני משמעויות לידותם יש משמעות ממונית ומשמעות בדיני נפשות, אך כשמסתכלים למה משני הזוויות הללו העדות רלוונטית בצורה מיידית מגלים שלעדות ממון, שהרי אם מת אדם זה אשתו מקבלת מייד כתובה, ולגבי הדיני נפשות רק אם יתברר שבאמת לא מת בעלה יהיה כאן דיני נפשות, יוצא שהשני זוויות שהעדות הזו מביאה הזוויות של הממון והזוויות של הנפשות אינם שווים, שהעדות של הממון היא מייד, והזווית של הנפשות אולי תהיה רלוונטית בהמשך, על כן סבר רבי עקיבא וכן נקטו להלכה התוס' לקולא ששניים המעידים שפלוני מת לא צריכים לעבור בדיקות וחקירות, שמסתכלים על עדות זו כעדות ממון.

הרמב"ם (הלכות גירושין, פרק יג' הלכה כח) פוסק "ואין בודקין עדי אישה בדרישה וחקירה שלא אמרו רבנן להחמיר אלא להקל משום התרת עגונה", הרמב"ם מגיע ופוסק כשיטת התוס' שלעולם אין בודקים וחקרים את העדים וזאת משום שרבנן הקלו בעדות זו שלא יצטרכו העדים לעבור בדיקה וחקירה, ועד עכשיו היה ידוע לנו את טעם הגמ' מפני מה רבנן הקלו שלא יצטרכו העדים לעבור בדיקה וחקירה מפני שעדות זו נחשבת כעדות ממון, אך הרמב"ם מגדיר עדות זו בהגדרה חדשה לא כעדות ממון ולא כעדות נפשית, אלא כעדות להתיר עגונה, ובעדות להתיר עגונה הקלו רבנן שלא יצטרכו העדים לעבור בדיקות וחקירות, (וייתכן שטעם ההקלה שרבנן הקלו הוא כמותה ברא שהקלו בדיני ממון שיהיה קל להעיד, כדי שיימצאו העדים, שיהיה רצון בעדים להעיד).

מבהיר המגיד משנה (שם) על דברי הרמב"ם שיוצא שפסק כרבי עקיבא, ומקשה הלחם משנה שהרי בגמ' דימו עדות זו לממון, ועל כן הקלו שלא יצטרכו העדים לעבור בדיקה וחקירה, ולא משום שחיפשו להקל בעגונה, ומניין לקח הרמב"ם סברא זו שמה שלא צריכים העדים לעבור בדיקה וחקירה הוא משום היתר עגונה הרי לא מצאנו בגמ' סברא זו אלא סברות אחרות, וצ"ע.

הריטב"א מביא בשם רבנו פנחס ביאור חדש מפני מה העדים הללו המגיעים לבית דין ומספרים את אשר ראו עיניהם שפלוגי מת אינם צריכים לעבור דרישה וחקירה, וזאת משום שלעולם מן התורה אין מושג של דרישה וחקירה כדי להתיר אישה להינשא, שמניין לומדים שכל עדות צריכה דרישה וחקירה, מהגזרה שווה הידועה המשווה את ענייני עדות ממון לעדות נפשות של תיבות "דבר דבר", ולעולם לעדות אישה לא ראינו שצריך דרישה וחקירה אלא רק עדות של שניים, אלא מה שהיות שמתירים אישה יש שלושה היבטים, עצם ההיתר מתירים אישה, החלק הממוני שהוא חלק הכתובה, ויש את חלק הנפשות אם ימצא שהעדות אינה נכונה והיא כבר נישאה לאחר, ונחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון למה מדמים עדות זו האם לדיני ממון או לדיני נפשות, ואם מדמים עדות זו לדיני ממון אין בדיקה וחקירה כלל שמה שנוסף כאן עדות על ממון לא מצריך עדיין בדיקה וחקירה (ויוצא שלחלק הנפשות למעשה לא יצטרכו דרישה וחקירה), ואם מדמים לעדות נפשות נוצר כאן עדות על נפשות המצריך בדיקה וחקירה ועל כן הצריך רבי טרפון המדמה לעדות נפשות בדיקה וחקירה.

ביאור הנודע ביהודה בדברי הרמב"ן

הנודע ביהודה (אבן העזר מהדו"ק סימן עב' בד"ה ואחר שביררנו), מקשה שאמת הדבר שאפשר לדמות עדות זו לעדות ממון מצד הכתובה ואפשר לדמות לעדות נפשות עקב הנפשות שבדבר שאולי יחייבו את מיש יישא אותה מיתה, וראינו את ביאורו של הרמב"ן מפני מה דימו לעדות ממון שהיא עדות יותר

רלוונטית, אך עדיין קשה מפני מה נקטו הראשונים כברירת מחדל שאפשר לדמות או לעדות ממון או לעדות נפשות, ואם מדמים לעדות ממון אין בדיקה וחקירה ואם מדמים לעדות נפשות יש בדיקה וחקירה, שנדמה לשניהם גם לעדות ממון וגם לעדות נפשות, שהרי עדות זו הינה נוגעת גם לממון וגם לנפשות, ואמת הדבר שהיא נוגעת לממון שלא מצריך בדיקה וחקירה אך בסופו של דבר בנוסף לזה שעדות זו נוגעת לממון היא נוגעת לנפשות מפני מה זה שעהעדות נוגעת לממון מעפיל על החלק הנפשות, שלעולם נצריך בדיקה וחקירה שסוף כל סוף עדות זו נוגעת אף לנפשות המצריכות בדיקה וחקירה.

ומתוך שהרי לומדים ממשפט אחד שלהתיר ערוה לא צריך דרישה וחקירה, שבשביל להתיר ערוה צריך רק שני עדים ולא יותר ואם השני עדים מספרים שראו את הבעל מת אשתו מותרת, אלא כאן מתעורר שיש גם כתובה שבעצם עדות זו מעידה על ממון שאדם זה המת צריך להעביר לאישה זו ויש גם דיני נפשות שיכול להיות שלבסוף יהרגו אולי אדם, והשאלה להיכן שייכת עדות זו ומה משניהם העיקר, ואם אנו נוקטים כביאור הריטב"א שהממון הוא העיקר יש בכוחו לדחות את הנפשות, כלומר איננו מתייחסים כלל להשלכה של הדיני נפשות שאולי תגיע בהמשך.

יוצא מדברי הנודע ביהודה שמעמיד יסוד בהלכות עדות, שיש לנו עדות שיכולה להשליך גם על דיני ממון וגם על דיני נפשות אנו לא אומרים שהעדות תשליך על שניהם, אלא אנו אומרים שהעדות תשליך רק על החלק העיקרי.

הסתירה והביאור בשיטת המחבר

המחבר אבן העזר (סימן יז סעיף כא') פוסק וז"ל "אין בודקין בעידי נשים בדרישה וחקירה, ואם הוכחו בבדיקות כשרים". המחבר פוסק שעדים המעידים להתיר אישה אינם צריכים לעבור בדיקות וחקירות, ואפי' שבית דין חרגו ובדקו את העדים והעדים הוכחו בבדיקות אינם נפסלים, שאעצם עדותם היא המחייבת את בית דין לפעול ואין שום כוח ושום תוקף לבדיקות כדי לפסול את העדות.

מבאר הבית שמואל (שם, ס"ק סג') שהיות ועדים המתירים אישה משליכים על דיני ממון מחשיבים את עצם העדות כעדות של ממונות, אך כדי לאוסרה על בעלה (כלומר לגבי החלק של הנפשות כשהיה רלוונטי) יצטרכו דרישה וחקירה (יוצא שחולק על הריטב"א שסבר שבשביל לאוסרה על בעלה לא צריך דרישה וחקירה).

ויש המדייקים, שמדברי המחבר נראה שרק אם הוכחו העדים ב"בדיקות" נשארים בכשרותם, משמע שאם הוכחו העדים ב"חקירות" העדים נפסלים, אך הב"ח מכשיר את העדים אפי' שהוכחו ב"חקירות".

וכמה סעיפים קודם (בסעיף ט') פוסק המחבר "עד אחד אומר

הוא הכחשה דהוי בגדר דבר שאדם יכול לטעות.

ועל פי דברי המחבר מבאר הבית שמואל דבדידן, שעד אחד אומר מת ועד אחד אומר נהרג לא הוי הכחשה הפוסלת דהוי הכחשה שהיא בדר שאדם יכול לטעות בה, שהטוען מת אינו טוען שאינו נהרג אלא שלא דקדק לבדוק היאך מת.

ועוד מתרץ הבית שמואל שבדידן למעשה די בעד אחד שאינו חי, כלומר להתיר אישה על ידי עדות שבעלה מת לא צריך שני עדים אלא די בעד אחד שטוען שראה את בעלה מת, וא"כ בממון שצריך שני עדים שיעידו על דבר מסויים ועד אחד הכחיש את העד השני אין לנו שני עדים המעידים על אותו דבר, אבל לגבי מיתת אדם שיש לנו שני עדים שמכחישים זה את זה אך לכל הפחות יש לנו אחד מהם שאינו משקר וטוען שאותו אדם מת, ובשביל שבית דין יידע שאותו אדם מת די לו באותו עד אחד, ועל כן הכשיר המחבר את עדות העדים המוכחשת.

ומהמעשה שמביא המהר"ם מלובלין יבואר לנו הנפק"מ בין שני תירוצי הבית שמואל, המהר"ם מלובלין (שם), אומר שאם עד אחד מעיד אותו אדם תבע ועד אחד אומר שאותו אדם נהרג, מבאר המהר"ם מלובלין דהוי מחלוקת הרא"ש והריא"ז, שלרא"ש עדותם כשרה שסוף כל סוף שניהם מודים שנהרג וההכחשה הינה רק היאך הוא נהרג, והריא"ז פוסל את העדים שמכל מקום העדים הללו מכחישים זה את זה ואי אפשר לסמוך על עדים המכחישים זה את זה.

אך לפי התירוץ הראשון שתירץ הבית שמואל, שיש הכחשה שאינה פוסלת ורק בהכחשה זו מכשיר המחבר, בהכחשה שזה טוען נתבע וזה טוען נהרג הוי הכחשה שאין אדם יכול לטעות והווי וודאי עדות מוכחשת, ופסולים אף למחבר, אך לתירוץ השני שתירץ הבית שמואל שדי בעד אחד ועדים המכחישים זה את זה הרי הם בכל אופן יש כאן עד אחד המעיד שאותו אדם מת, יהיה פלוגתת הרא"ש והריא"ז, שלרא"ש בוודאי יהיה כשר, אך לריא"ז יהיה פסול שאמנם יש כאן מכל מקום עד אחד שדובר אמת וטוען שאותו אדם מת אך היות ואותו עד מוכחש אי אפשר לסמוך עליו.

הרעק"א (תשובה פז) מקשה על הבית שמואל בתירוץ השני שעד אחד מספיק ולכן לא מפריע ההכחשה, ומקשה שהרי למדנו שאם עד אחד מעיד שהמלווה הלווה יין והעד השני מעיד שהמלווה הלווה שמן, אפי' שבועה אין צריכים להישבע, דהוי עד נגד עד, ואין שום תוקף למה שהם העידו שאמרו סתם מילים שהרי הכחשו זה את זה, וא"כ מפני מה מחשיב הבית שמואל את אחד מהעדים כעד אחד, הרי אפי' שנאמר שיש כאן אחד שהוא דובר אמת אין אנו יכולים לקחת את דברי שניהם כי על כל אחד יש הכחשה, ועד שיש נגדו הכחשה תיבות העדים שאמר נהפכות למילים בעלמא שאין להם שום תוקף, ויותר שעל פי דבריו הרי אם מגיעים שלושה עדים לבית דין ואחד הוכחש כל השלושה נפסלים, מפני מה לא פוסלים רק את מי שהוכחש ונאמר שיש כאן שני עדים כשרים עדיין, אלא צריך

שמת הבעל ועד אחד אומר נהרג, יוצא שמכחישים זה את זה היות ושניהם מודים שמת הרי זו תינשא", כלומר עד אחד אומר שמת והעד השני אומר שנהרג יוצא על פי עד אחד שלא נהרג אלא מת בצורה טבעית אך העד השני חולק עליו ואומר שהוא לא מת בצורה טבעית אלא נהרג, יוצא שמכחישים זה את זה, זה אומר שמת בצורה טבעית וזה אומר שנהרג, אך היות ויש מכנה משותף לשני העידים והוא ששניהם מעידים שהאדם לא חי, לוקחים את החלק הזה ומתייחסים אל אדם זה כאדם לא חי ואשתו מותרת.

כותב החלקת מחוקק (שם, ס"ק יט') שהשלטי גיבורים (יבמות, דף קיח') מביא על אופן זה ששני עדים מכחישים זה את זה על צורת המוות של האדם ב' דעות האם הם עדים כשרים ואפשר להתייחס לעדותם או שמא הינם עדים פסולים, הרא"ש סובר שאפי' שמכחישים זה את זה מכל מקום נאמנים שהרי שניהם מודים שאדם זה מת, אך הריא"ז פוסל את העדות העדים, אפי' ששניהם מודים שהוא מת אך היות וכל אחד מכחיש את עדות השני עדותם פסולה ואין בית דין יכול להתייחס כלל לעדותם.

וממשיך החלקת מחוקק שהיות ובדיני ממונות פוסקים שאם עדים מכחישים זה את זה עדותם בטלה, והיות ועדות זו לגבי מיתת אדם נוגעת לענייני ממונות שהרי עם מיתתו של אדם הוא מחוייב להעביר לאישה את דמי הכתובה, מתייחסים לעדות זו כעדות של ממון והיות שבממון עדות מוכחשת פסולה אף כאן שעדות מוכחשת היא העדות פסולה, וא"כ קשה מפני מה מכשיר המחבר את העדות, ואין נראה לומר שמודה לב"ח שמכשיר אף אם הכחישו בחקירה, וא"כ שיטת המחבר המכשיר את העדות צ"ע.

ולכאוי' יוקשה ביותר שיטת המחבר המכשיר את העדים שהכחשו זה את זה בחקירות, אם נפסוק כשיטת הרמב"ם (הובא בהרחבה במאמר הקודם) שאם העדים מכחישים את עצמם בחקירות אפי' בדיני ממונות שאין בית דין מחוייבים לבדוק ולחקור את העדים, מכל מקום אמרינן שהיות והעדים הכחישו זה את זה הם נפסלים.

אך אם נפסק כשיטת רש"י (הובא בהרחבה במאמר הקודם) שחקירות הוי רק שבע, וכל שאר השאלות הן בגדר בדיקה, וא"כ מה שהבית דין שואלים תא העדים הרי זה בגדר בדיקה ואם העדים הכחישו זה את זה בבדיקות אינם נפסלים, מחזור שיטת המחבר שמכשיר את העדים שהכחישו זה את זה, שאמנם העדים הכחישו זה את זה, אך הכחישו בבדיקות והכחשה בבדיקות אינה פוסלת.

ומתרץ הבית שמואל (שם, ס"ק כה') את שיטת המחבר, שבמקום אחר מביא המחבר (סימן ל' סעיף ב') בשם הרמב"ם שאם שני עדים מעידים שפלוגי הלווה לאלמוני אך זה אומר שהלווה מנה לבן וזה אומר שהלווה מנה שחור, העדים כשרים אפי' שהוכחשו זה את זה, וטעם הדבר שכשאחד אומר שהיה ההלוואה במנה לבן ואחד אומר שהיה ההלוואה במנה לבן לא

לומר שהיות ויש על העד המוכחש שם עד ואינו מכחיש את גוף העדות ואם אחד הוכחש הוא כנמצא קרוב או פסול הפוסל את כל העדות, ולכן לא צריך שבועה שאם נמצא קרוב או פסול זה פוסל את כל הכת, ואם הוכחשו לא צריך שבועה שנפסלים כולם, ולכן בעדי אישה שכל פסולי עדות שבעולם בלא חשש עברה כשרים להעיד, ואם הוכחש אחד הוא כקרוב ופסול אך לגבי עדות אישה אינו נפסל ויכול עדיין להעיד, ולכן על אף שהוכחש העד הוא יכול עדיין להעיד, וא"כ לעולם עדים המכחשים זה את זה פוסלים את עצמם לעניין ממון אך אין פוסלים את עצמם לעניין עדות אישה.

אך עדיין מקשה הרעק"א על היסוד שהעמיד שלעולם בעדי אישה עד מוכחש הוא עד, משיטת הר"ן לגבי אחד שהביא גט שחרור לפני בית דין וכתוב בו עצמן ונכסי קנויים לך, ופוסקים שהיות ולגבי הממון הוא לא נאמן דהוי קרוב שהרי מעיד על עצמו שהנכסים שייכים לו ואין אדם יכול להעיד שהנכסים שייכים לו, אינו נאמן אף לגבי השחרור, וכלאו' על פי היסוד שמעמיד הרעק"א יש הבדל בין הממון לשחרור העבד, שעל הממון לא יהיה נאמן שהוא קרוב אבל על השחרור יהא נאמן ככל עדות אישה, אלא בהכרח מוכרחים לומר שאם נמצא קרוב או פסול פוסל אף בעדות נשים, ולכאו' קשה קושיית רעק"א על הבית שמואל שלעולם עד מוכחש פסול מלהעיד על אדם שמת כדי להתיר את אשתו על פי שיטת הר"ן.

הנודע ביהודה (אבהע"ז מהדו"ק, תשובה מו') כותב ליישב את קושיית הרעק"א על הבית שמואל, ששאני ממונות שיש גזרת הכתוב שצריך עדים, ועד אחד שמשקר בטלה העדות השניה, וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול מתבטלת כל העדות, אך בעדות אישה שמת בעלה לא בעינן עדות, אלא אמיתות העניין, שבאמת בעלה ימות ומוברר לבית דין שלעולם אינה אסורה לכל העולם שהרי כבר אין לה בעל, והראיה שלא צריך עדות אלא בירור אמיתות העניין, שהרי גוי משיח לפי תומו הוא ג"כ כשר, ולכן עד מוכחש יהיה כשר להעיד על אישה.

הרעק"א עצמו מתרץ בערך כתירוץ הנודע ביהודה, אך בונה זאת על הרמב"ם, שהרמב"ם בהלכות נזיר פוסק שעד אחד אומר שנזר לשני שנים ועד אחד אומר שנזר לשלוש שנים, אך אם שניים אומרים שנזר לשני שנים ושניים אומרים שנזר לשלוש שנים, הרי הוא צריך לנזור שניים, והיות ונזירות דמי לנפשות אם הוכחשו בבדיקות פוסל וא"כ מפני מה בעד אחד בטל העדות ובשניים לא בטל העדות, שאם יש רק עד אחד ועד אחד מכחישו אין בכלל עדות של שניים, ולכן הכחשה בבדיקות פוסלת את עדותם, אך אם שני כיתות עדים הגיעו זה אחר זה לא פסלו אחד את השני, ואין לעולם שום קשר ביניהם ולכן לוקחים את הפחות, ובעדות אישה לא צריך שני עדים שיצטרפו ולכן עד אחד כשר, אך בממונות צריך שיצטרפו להוציא ממון שהרי צריך שניים, ולכן אם הוכחשו נפסלים לשבועה.

